

Волковинская В.А.

Фонд Президентів України

Национальної бібліотеки України імені В.І. Вернадського

ПУБЛИЧНОЕ И ПРИВАТНОЕ: НЕОБХОДИМОСТЬ ГРАНИЦ ИЛИ КРИЗИС ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Аннотация

Статья посвящена выяснению первичных оснований для поиска границ между частным и публичным. Описывается интерпретативная составляющая такого поиска. Проблема границ между публичным и частным заключается в выработке определенной интерпретации этой оппозиции. Она не должна противопоставлять публичное личному, закрытому, тайному так однозначно. Интерпретация публичного должна позволять отличить индивидуалистическое поведение в открытом пространстве политики и действительно публичное поведение индивидов даже в повседневном и тривиальном исполнении обязанностей гражданина.

Ключевые слова: публичное, частное, границы публичного, границы частного, публичное действие.

Volkovynska V.O.

Presidents of Ukraine Fund

Vernadsky National Library of Ukraine

PUBLIC AND PRIVATE: NEED FOR BOUNDARIES OR THE CRISIS OF INTERPRETATION

Summary

The article is devoted to clarifying the primary grounds for finding the boundaries between private and public. The interpretive component of such a search is described. The problem of the boundaries between public and private is to develop a certain interpretation of this opposition. It should not oppose public to personal, closed, secret so directly. The interpretation of the public should allow to distinguish individualistic behavior in open politic space and actually public behavior of individuals in the everyday and trivial fulfilling responsibilities of a citizen.

Keywords: public, private, public boundaries, boundaries of private, public action.

УДК 168.2

ВПЛИВ СПОСОБУ СТВОРЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ НА ЗМІСТ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ЧАРУНОК

Готинян-Журавльова В.В.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

В сучасній науці широко використовується процедура класифікації. Визначення класифікації, які наведені в сучасних підручниках з логіки, умовно можна розділити на два класи. До першого класу належать визначення, автори яких вважають, що в основі класифікації лежить логічна операція поділу понять. До другого класу визначень належать такі, автори яких вважають, що в основі класифікації лежить сортування речей. Частково причиною такої двоїстості у визначеннях є спосіб створення класифікації. Він може бути як дедуктивним, так і індуктивним.

Ключові слова: класифікація, поділ понять, сортування речей, визначення, дедуктивний спосіб створення класифікації, індуктивний спосіб створення класифікації.

В XVII-XVIII ст. природничу класифікацію вважалася найбільшою метою вивчення природи і вінцем наукового пізнання. В XIX-XX ст. ситуація дещо змінилася, але сьогодні кожна розвинена наука має в своєму арсеналі методів пізнання класифікацію. Неможна уявити науку без таких відомих класифікацій як класифікація К. Ліннея в біології, таблиця Д.І. Менделєєва в хімії, без геохімічної класифікації елементів, астрономію – без спектральної класифікації зірок. Крім того, існують інші штучні класифікації, як то класифікація мінералів, генетична класифікація мов, цінних паперів, товарів, документів, автомобілів, ретельно розроблена бібліотечно-бібліографічна класифікація, міжнародна статистична класифікація хвороб і проблем, пов'язаних зі здоров'ям, тощо.

А тому майже усі підручники, посібники з формальної логіки аналізують поняття «класифікація». У більшості з цих підручників класифікація розглядається як вид поділу поняття на співвідповідно рядковані йому поняття за певною підставою. Таке уявлення класифікації як послідовного поділу, корінням сягає до відомого «древа Порфірія», тобто ієрархії понять, які дійсно нагадують собою схему дедуктивної дихотомічної класифікації [1]. Але з часів фінікійця Порфірія наука набула величезний досвід по створенню класифікацій в самих різних своїх розділах. Цей досвід має стати матеріалом для розуміння того, чим насправді є класифікація і як вона формується. Адже, говорячи про класифікацію, ми пригадуємо і відому природну класифікацію – таблицю хімічних елементів Д.І. Менделєєва, і

класифікацію твердості мінералів за шкалою Мооса в мінералогії, які, скоріше є розподілом предметів, речей по класах за тією або іншою ознакою.

Виникає питання: так чим насправді є класифікація – багаторівневим поділом понять або «сортуванням» речей? А звідси і наступне питання: що повинні містити у собі класифікаційні чарунки – видові поняття або реальні речі? Тому **метою даної статті** є аналіз деяких визначень класифікації, що наведені в сучасних підручниках і посібниках з логіки.

Думки провідних філософів і методологів науки розділилися. Так М.Г. Тофтул вважає класифікацію як «складний, багатоступінчатий поділ (тобто система поділів), який проводиться з метою одержання нових знань стосовно членів поділу і систематизації цих знань» [2, с. 44]. І далі «внаслідок класифікації поділюване поняття мислено розбивається на видові поняття, кожне з яких (за наявністю підстави) у свою чергу поділяється на підвиди тощо» [2, с. 44]. І.В. Хоменко визначає класифікацію як «багаторівневий, послідовний поділ обсягу поняття з метою систематизації, поглиблення та отримання нових знань стосовно членів поділу» [3, с. 71]. А.Д. Гетманова розрізняє класифікацію як «різновид поділу поняття, яка являє собою вид послідовного поділу і утворює розвитку систему, в якій кожній її член (вид) поділяється на підвиди» [4, с. 49]. Е.А. Іванов і В.П. Плавич вважають що про важливість поділу красномовно свідчить те, що ця операція лежить в основі будь-якої класифікації [5], [6]. А.І. Уйюмов вважає, що «якщо ми маємо достатньо складний поділ, де по різних підставах виокремлюються члени поділу першого рівня, які далі поділяються на члени поділу другого рівня, що далі поділяються на члени третього рівня і т.п., то у нас буде не просто поділ, а класифікація» [7, с. 112]. Або ж класифікація – це «особливий випадок застосування логічної операції поділу обсягу поняття, який представляє собою певну сукупність поділу (поділ деякого класу на види, поділу цих видів і т.п.)» [8, с. 102]. Ще в одному словнику зазначається: «Класифікація – багатоступінчатий поділ логічного обсягу поняття. Результатом класифікації є система співвідпорядкованих понять: подільне поняття є родом, нові поняття – видами, видами видів» [9, с. 542].

Іншу думку висловлює Г.І. Челпанов, розуміючи класифікацію як розділення речей по класах згідно до подібностей між ними [10]. Дж. Ст. Міль підкреслював, що одне лише надавання речам загальних імен, акт їх називання вже здійснює класифікацію, тому що усяке називання, яке означає будь-яку властивість, самим цим актом розділяє усі речі на два класи: на ті, що мають класифікацію і на ці ті, які не мають її [цит. за 1]. М.І. Кондаков зазначає, що класифікацією називається «розподіл предметів будь-якого роду на класи згідно з найбільш суттєвими ознаками, що належать предметам даного роду і мають відмінність від предметів інших родів, при цьому кожен клас займає в здобутій класифікації певне постійне місце, і в свою чергу поділяється на підкласи» [11, с. 373]. А.Є. Конверський визначає класифікацію як «систематизацію предметів на основі угоди чи певних практичних міркувань і на основі ознак, що впливають з природи систематизованих предметів» [12, с. 155]. Автори [13] визнають класифікацію за «багатоступеневий, послідовний поділ предметів на групи (класи), при якому кожний клас має своє постійне, певне місце» [13, с. 79]. І ще одне визначення: «класифікація являє собою стійку і, як правило, досить складну систему поділу множини досліджуваних об'єктів на підмножини таким чином, що кожний предмет за-

ймає в цій системі строго визначене місце, опиняється в одній з рубрик, які називаються «класом», «родом», «видом» тощо» [13, с. 188]. Дещо подібно думки дотримується А.Л. Суботін [1]. Аналізуючи підстави класифікації, він вказує на основні елементи класифікації, серед яких є підстава поділу, класифікаційні групи та загальний принцип. Класифікаційну групу, на його думку, «утворюють подібні за своїми властивостями об'єкти; і в змісті поняття, що означає таку групу, уявляються загальні до них подібні властивості» [1]. С.М. Повторєва вважає за класифікацію «розподіл предметів певного роду на взаємопов'язані класи у відповідності з найбільш суттєвими ознаками, властивими предметам даного роду і відмінними від власних ознак будь-яких предметів цього роду» [14, с. 86-87]. В іншій своїй роботі С.М. Повторєва зазначає, що вдала наукова класифікація «глибоко відображає суттєві зв'язки між предметами і явищами» [15, с. 74].

Бувають випадки коли у визначенні класифікації зазначається поділ поняття, а при подальшому аналізі йдеться саме про сортування речей. Так в Філософському енциклопедичному словнику у визначенні йдеться про «багатоступінчатий поділ логічного обсягу поняття» [9, с. 542], а далі зазначається сортування, упорядкування об'єктів. Автори підкреслюють, що як підставу природної класифікації використовують «істотні ознаки, з яких випливає багато похідних властивостей об'єктів, що упорядковуються» [9, с. 542]. А коли йдеться про штучні класифікації «використовуються для упорядкування об'єктів несуттєві їх ознаки, навіть посилення на перші літери імен цих об'єктів (алфавітні покажчики, іменні каталоги і т.п.)» [9, с. 543].

Таким чином, слід зазначити що в логіки немає одностайної відповіді на питання: чим є класифікація і що ж мають містити у собі класифікаційні чарунки. Отже, якщо ми вважаємо, що класифікація це поділ понять і ми будемо працювати з обсягом або зі змістом понять, то ми будемо обмежені існуючими знаннями і поділ відбуватиметься на підставі тих чи інших зафіксованих у змісті ознак цих об'єктів. Але ж класифікація (як зазначено в наведених вище визначеннях) проводиться з метою систематизації і поглиблення вже існуючих знань та отримання нових знань.

Якщо ж ми, умовно кажучи, в процесі класифікування «сортуємо речі», то такого обмеження щодо вже існуючого знання немає і «ми можемо в процесі поділу побудувати достатньо складну дослідницьку програму вияву нових властивостей об'єктів, що класифікуються» [16, с. 11]. Як зазначає І.Я. Чупахін: «Призначення будь-якої класифікації в науках міститься в тому, щоб бути засобом найкращого пізнання об'єктів, що вивчаються, про які до класифікації ще не було сформованих понять» [цит.16, с. 12]. Тобто побудова класифікації може відбуватися й тоді, коли ще немає подільного поняття. Але як можна ділити те, чого ще нема? Тому І.Я. Чупахін вводить інший зміст терміна «класифікація»: «Слово «класифікація» використовується тут як поділ предметів взагалі за будь-якою підставою» [16, с. 12]. Про це зазначає і М.І. Кондаков, наводячи приклад створення Д.І. Менделєєвим таблиці [11]. Така процедура побудови класифікації потребує ретельного аналізу об'єктів, що класифікуються.

Тому в сучасній науковій літературі слово «класифікація» найчастіше використовується, принаймні, в двох значеннях: як найменування вже створеної системи класифікації і як позначення процесу її створення, побудови. Найчастіше для позначення

вже існуючої класифікації використовується термін «класифікація», а для позначення процесу створення – термін «класифікування».

Класифікування, на думку С.С. Розової, не тільки поділ понять, але й поділ предметів. У цьому випадку «процес створення класифікації буде містити у собі дослідження об'єктів, що класифікуються, за деякою програмою, а ні аналіз змісту відповідного поняття, навіть якщо таке вже існує» [16, с. 12]. Далі, «думка про те, що створення класифікації – це не лише поділ понять, а й поділ предметів, в скритому вигляді містить і в традиційному тезисі про те, що процедура створення класифікації може відбуватися як дедуктивним шляхом, так і індуктивним» [16, с. 12].

Таким чином, класифікація безпосередньо пов'язана зі двома логічними операціями: з поділом обсягу поняття і з класифікуванням, тобто впорядкуванням об'єктів за класами, і може відбуватися за допомогою дедукції та індукції.

При дедуктивному способі побудови використовується логічна операція поділу обсягу найбільш загального поняття на класи за певною ознакою. Саме при дедуктивному способі побудови класифікації оперують з поняттями і на основі подібності або відмінності їх ознак встановлюють між ними родо-видові відношення.

При індуктивній побудові класифікації аналізуються окремі об'єкти, що об'єднуються в класи на основі подібності або відмінності в ознаках. Індуктивний спосіб створення класифікації базується на певних правилах: по-перше, із різноманітних групувань подібних об'єктів перевага надається тому, яке базується на найбільшому числі подібних

ознак; по-друге, із числа подібних ознак слід виділити таку, яка буде поєднувати всі інші; по-третє, для того, щоб виокремити специфічні ознаки класу слід порівняти два крайніх представника класу і взяти таку ознаку, який не буде у двох крайніх представників класу. Обрані таким чином ознаки визначають клас і фіксуються його ім'ям в схемі класифікації.

Найчастіше найвищі класи в класифікації створюються дедуктивним шляхом, а найнижчі – індуктивним.

Така двоїсте використання терміну «класифікація» найчастіше розглядається як норма. А тому класифікаційні чарунки можуть містити у собі як видові поняття, так і реальні речі. Оскільки класифікація, на думку багатьох методологів науки, є основою вимірювання і в багатьох визначеннях процедури вимірювання є найближчим до неї родом, то буде цікавим дослідити вплив змісту класифікаційних чарунок на об'єкти, що вимірюються. Скажімо, якщо йдеться про еталонне вимірювання, яке, до речі, теж можна розглядати як класифікацію об'єктів за еталоном, то класифікаційні чарунки будуть містити у собі реальні речі: вимірювані об'єкти. Але вчені часто не можуть знайти потрібні еталони – їх може не існувати взагалі, або вони досить швидко змінюються. Тому в науці існують альтернативні методи вимірювання, такі як шкалування або безеталонне вимірювання. Якщо погодитися із тим, що класифікація є найближчим родом у визначенні поняття «вимірювання», то представляється цікавим як може вплинути спосіб створення класифікації або ж зміст класифікаційних чарунок на саму процедуру визначення.

Список літератури:

1. Субботин А.Л. Классификация. – М., 2001 <http://bookslibrary.1234mb.com>
2. Тофтул М.Г. Логика: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.Г. Тофтул. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 368 с.
3. Хоменко І. Логика: Підручник для вищих навчальних закладів / І. Хоменко. – К.: Абрис, 2004. – 356 с.
4. Гетманова А.Д. Логика: Ученик для студентов высших учебных заведений / А.Д. Гетманова. – М.: Омега-Л, 2006. – 416 с.
5. Плавич В.П. Основы логики с задачами и упражнениями: Учебное пособие / В.П. Плавич. – Харьков: Бурун Книга, 2010. – 208 с.
6. Иванов Е.А. Логика: Учебник / Е.А. Иванов. – М.: Издательство БЕК, 2002. – 368 с.
7. Уёмов А.И. Основы практической логики с задачами и упражнениями / А.И. Уёмов. – Одесса: Одесский государственный университет им. И.И. Мечникова, философское отделение ИСН, 1997. – 388 с.
8. Философский словарь / [ред.-упор. И.Т. Флоров]. 4-е изд. – М.: Политиздат, 1981. – 445 с.
9. Философский энциклопедический словарь / [ред.-упор. А.А. Ивин]. – М.: Гадарика, 2004. – 1072 с.
10. Челпанов Г.И. Учебник по логике <http://litvak.ru/knigi/chelpanov>
11. Кондаков Н.И. Логика / Н.И. Кондаков. – М.: Издательство Академии Наук СССР, 1954. – 512 с.
12. Конверський А.Є. Логика: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / А.Є. Конверський. – К.: Четверта хвиля, 1998. – 272 с.
13. Логика: Навчальний комплекс / [Сулим О.В., Сандюк Л.О., Симоненко С.П., Цибра М.Ф., Шмиголь М.Ф.]; под ред. О.В. Сулима. – [3-е вид.]. – Одеса: Астропринт, 2004. – 232 с.
14. Повторева С.М. Словник з логіки / С.М. Повторева. – Львів: «Магнолія-2006», 2009. – 196 с.
15. Повторева С.М. Логика: Навчальний посібник / С.М. Повторева. – Львів: «Магнолія 2006», 2010. – 188 с.
16. Розова С.С. Классификационная проблема в современной науке / С.С. Розова. – Новосибирск: Наука, 1986. – 224 с.

Готьян-Журавлёва В.В.

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

ВЛИЯНИЕ СПОСОБА СОЗДАНИЯ КЛАССИФИКАЦИИ НА СОДЕРЖАНИЕ КЛАССИФИКАЦИОННЫХ ЯЧЕЕК

Аннотация

В современной науке широко используется процедура классификации. Определения классификации, рассмотренные в современных учебниках по логике, условно можно разделить на два класса. К первому классу определений относятся определения, авторы которых считают, что в основе классификации лежит логическая операция деления понятий. Ко второму классу определений принадлежат такие, авторы которых считают, что в основе классификации лежит сортировка вещей. Частично причиной такой двойственности определений является способ построения классификации. Он может быть как дедуктивным, так и индуктивным.

Ключевые слова: классификация, деление понятий, сортировка вещей, определение, дедуктивный способ создания классификации, индуктивный способ создания классификации.

Gotynyan-Zhuravlyova V.V.

Odessa National University named after I.I. Mechnikov

THE INFLUENCE OF METHOD OF CREATION THE CLASSIFICATION TO CONTENT OF CLASSIFICATION CELLS

Summary

The method of classification is widely used in the modern science. The definitions of classifications, which mentioned in modern philosophical guides, could be divided in two classes. The first class – is the definitions, the authors of which guess, that the base of classification is logical division of concept. The second class – is definitions, the authors of which guess, that the base of certification is sorting of things. The method of creation of classification is the reason of such duality of definition. It could be inductive or deductive.

Keywords: the classification, the division of concepts, the sorting of things, the definition, the deductive method of creation of classification, the inductive method of creation of classification.

УДК 130.3:140.8:111.7

ДУХОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Костюк Т.В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Стаття присвячується осмисленню духовності особистості, особливостей її функціонування в контексті фундаментальних засад індивідуально-суспільного буття. В ній розглядаються питання ролі свідомості, самосвідомості та світогляду у розвитку особистісних духовних трансформацій, а також потреба у визначенні сенсу життя та відповідальності у його втіленні як одна з вищих духовних потреб людини. Аналізується сходження до духовності у процесі активної творчої діяльності, праці. Досліджується питання взаємозв'язку «тіла» і «духу». Також підтверджується відкрита та позачасова природа духовності.

Ключові слова: духовність, особистість, цінність, духовний потенціал, світогляд, свідомість, самосвідомість, людина, сенс життя, відповідальність, діяльність, праця, тілесне, моральне, прояви духовності.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема духовності як основоположного компоненту внутрішнього світу людини здавна була важливим предметом філософського дискурсу, адже саме вона поставала підґрунтям у вирішенні ключових і найбільш складних питань індивідуального та суспільного поступу.

Сучасну епоху характеризує відчуття втрати реальності, підміни її на фіктивні псевдосимволічні копії, які повсюдно заповнили наше життя різноманітними явищами, видовищами, станами, процесами, ідеями та об'єктами штучного, віртуалізованого життя. Під впливом глобальних планетарних трансформацій та локальних «межових ситуацій» (К. Ясперс) буттєві процеси щораз набувають непрогнозованого та нелінійного характеру, зростає поліваріативність

життєвих стратегій та перспектив, плюралізується простір соціокультурного життя. При цьому, людина поступово перетворюється з джерела та носія духовних цінностей на функціональний засіб досягнення соціально-технологічних матеріальних цілей.

Відтак одне з найважливіших завдань людини – «укорінення у буття» (С. Вейль) стає все більш важко здійсненим, натомість відбувається зворотній процес, що є «найнебезпечнішою хворобою людських спільнот», адже знекорінена людина або впадає «у стан інерції душі, <...> або кидається у діяльність, що завжди спрямована на позбавлення коренів тих, хто ще їх не втратив чи з ким це відбулося лише частково» [4, с. 39-40].

Зазначені явища вимагають реактуалізації світоглядно-філософського аналізу духовності, духо-